

Čeština jako cizí jazyk na 1. stupni německé ZŠ v oblasti Euroregionu Nisa

Závěrečná práce

Studijní program:

Studijní obor:

Autor práce:

Vedoucí práce:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Rozšiřující studium učitelství pro 1. st. ZŠ

Jana Teplíková

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Zadání závěrečné práce

Čeština jako cizí jazyk na 1. stupni německé ZŠ v oblasti Euroregionu Nisa

Jméno a příjmení: **Jana Teplíková**
Osobní číslo: **P19C00016**
Studijní program: **DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků**
Studijní obor: **Rozšiřující studium učitelství pro 1. st. ZŠ**
Zadávající katedra: **Katedra primárního vzdělávání**
Akademický rok: **2021/2022**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Popsat a z hlediska různých aspektů analyzovat problematiku výuky češtiny jako cizího jazyka na 1. stupni německé příhraniční základní školy v oblasti česko-polsko-německého trojmezí.

Postup: 1. Studium odborné literatury

2. Příprava dotazníků a rozhovorů

3. Analýza a hodnocení materiálů

4. Stanovení závěrů a doporučení pro praxi

Metody: pozorování, dotazník, rozhovor, analýza vlastních zkušeností

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

GJUROVÁ, Naděžda. Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky: metodika pro učitele. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-837-1.
HRDLIČKA, Milan. Kapitoly o češtině jako jazyku nemateřském. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4285-7.
HRONOVÁ, Karla. Čeština jako cizí jazyk: Vstupní kurs a základní gramatika. Praha: Didakta, 2009. ISBN 978-80-254-5194-6.
KRÁL, Zdeněk. Další písničky pro malé zpěváčky s omalovánkami. Nakladatelství CPress, 2018. ISBN 978-80-266-1257-5.
ŠKODOVÁ, Svatava. Domino Český jazyk pro malé cizince 1 –učebnice. Wolters Kluver ČR, a.s., 2010. ISBN 978-80-7357-582-3.
ŠKODOVÁ, Svatava. Domino Český jazyk pro malé cizince 2 –metodika. Wolters Kluver ČR, a.s., 2012. ISBN 978-80-7357-935-7.

Vedoucí práce:

PhDr. Věra Vykoukalová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

22. února 2022

Předpokládaný termín odevzdání:

30. června 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 1. dubna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

7. července 2022

Jana Teplíková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat paní PhDr. Mgr. Věře Vykoukalové, Ph.D. za vstřícný přístup při vedení závěrečné práce a za cenné rady, připomínky a pomoc k její podobě a obsahu.

Anotace

Závěrečná práce je věnována tématu výuky češtiny jako cizího jazyka na 1. stupni německé ZŠ v oblasti Euroregionu Nisa. Teoretická a praktická část se prolínají a vzájemně doplňují. Nejprve je pozornost věnována situaci výuky češtiny na základních školách v Sasku, jejímu zakotvení v dokumentech a organizačním formám výuky. Další část práce je věnována metodám výuky cizího jazyka a jsou zde nastíněna specifika metodiky výuky u žáků mladšího školního věku. Centrem závěrečné práce je náhled na formy hodnocení při výuce a výsledky šetření motivace saských žáků učit se češtinu. Poslední část přináší příklady hodin výuky češtiny na základní škole a nastiňuje, jakým způsobem jsou děti učitelem motivovány pro další výuku a prohlubování zájmu o češtinu.

Klíčová slova: organizační formy výuky češtiny, metodika výuky žáků mladšího školního věku, hodnocení výuky češtiny, motivace saských žáků učit se češtinu, příklady hodin výuky češtiny,

Anotation

The final work deals with the topic of teaching Czech as a foreign language at the 1st level of a German elementary school in the area of the Nisa Euroregion. The theoretical and practical parts intertwine and complement each other. First, attention is paid to the situation of teaching Czech at primary schools in Saxony, its anchoring in documents and organizational forms of teaching. The next part of the work is devoted to the methods of teaching a foreign language and outlines the specifics of teaching methodology for younger school age pupils. The center of the final work is an insight into the forms of assessment in teaching and the results of a survey of the motivation of Saxon pupils to learn Czech. The last part presents examples of Czech language lessons at primary school and outlines how children are motivated by teachers for further learning and deepening interest in Czech.

Keywords: organizational forms of teaching Czech, methodology for younger school age, the situation of teaching Czech at primary schools in Saxony, the motivation of Saxon pupils to learn Czech, examples of Czech language lessons

Obsah

Úvod.....	10
1. Cíl a struktura práce	11
1.1. Cíl práce	11
1.2. Struktura práce	11
2. Výuka češtiny jako cizího jazyka v Sasku.....	12
2.1. Obecné cíle výuky češtiny v saských školách.....	12
2.2. Rozložení škol s výukou češtiny v saských školách.....	13
2.3. Zájem o češtinu jako cizí jazyk na německých školách	13
3. Organizace výuky češtiny jako cizího jazyka na školách v Sasku	15
3.1. Organizační formy výuky češtiny v Sasku.....	15
3.2. Podmínky pro výuku češtiny v saských školách	15
3.3. Spolupráce s partnerskými školami v Čechách	17
4. Metody výuky cizího jazyka	18
4.1. Rozdělení metod výuky cizích jazyků.....	18
4.2. Specifika metodiky výuky u žáků mladšího školního věku	19
4.3. Obsah výuky z hlediska výběru témat.....	20
5. Hodnocení češtiny jako cizího jazyka	22
5.1. Lernpass.....	22
5.2. Společný evropský referenční rámec pro jazyky.....	23
6. Výsledky šetření motivace saských žáků učit se češtinu.....	25
6.1. Představení otázek pro žáky	25
6.2. Vyhodnocení rozhovoru se žáky	26
6.3. Rozhovor s učiteli.....	27
6.4. Vyhodnocení dotazníku pro učitele.....	28
7. Příklady hodin výuky češtiny na základní škole	30
7.1. Téma lidské tělo	30
7.1.1. Motivační fáze	30
7.1.2. Aktivita Přirazování.....	31
7.1.3. Aktivita Tichá pošta	32
7.1.4. Práce s pracovním listem.....	32
7.1.5. Reflexe.....	33
7.2. Téma oblečení	33
7.2.1. Motivace	34
7.2.2. Opakování slovní zásoby k tématu oblečení	35
7.2.3. Samotná tvorba plakátu	35

7.2.4.	Prezentace.....	35
7.2.5.	Reflexe.....	36
7.3.	Oblečení – upevňování slovní zásoby	36
8.	Závěrečné shrnutí	37
8.1.	Splnění cílů a dílčích cílů	37
8.2.	Reflexe informací, diskuze, náměty do praxe	38
	Závěr.....	39
	Seznam použitých zdrojů	40
	Přílohy	42

Seznam zkratk

SERR – Společný evropský referenční rámec jazyků
Lessing GS – Lessingova základní škola
HU- Herkunftsprachunterricht (vyučování v jazyce původu)
GTA – Ganztagsangebote (odpolední koučky při škole)

Seznam obrázků

Obrázek 1: Lernpass pro 1.třidu	23
Obrázek 2: Ukázka didaktického materiálu k tématu Lidské tělo	31
Obrázek 3: Ukázka pracovního listu k tématu Lidské tělo.....	32
Obrázek 4:Ukázka plakát „Oblečení“.	34
Obrázek 5: Oblečení (Kačenka, 2020, str.33)	35
Obrázek 6: Příklad tabulky pro opakování slovní zásoby tématu Oblečení	36

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení a charakteristika metod (Beneš, 1971)	18
Tabulka 2: Übersicht über die Themen in den Klassenstufen 1 und 2 (Přehled témat pro 1. a 2. ročník ZŠ).....	20
Tabulka 3: Übersicht über die Lehrbereiche in den Klassenstufen 3 und 4 (Přehled oblastí pro 3. a 4. ročník ZŠ).....	21
Tabulka 4: Charakteristika jednotlivých úrovní (Goethe Institut).....	24
Tabulka 5: Otázky polostrukturovaného rozhovoru pro žáky, které se učí češtinu jako cizí jazyk	25
Tabulka 6: Otázky polostrukturovaného rozhovoru s učiteli, kteří učí češtinu jako cizí jazyk.....	27
Tabulka 7: Obecné údaje k vyučovací hodině Lidské tělo	30
Tabulka 8: Obecné údaje k vyučovací hodině Lidské tělo	33

Úvod

Učení se cizímu jazyku je v dnešní době nezbytnou součástí našeho života. Důvodů je celá řada, od „pouhé“ přátelské komunikace mezi lidmi přes vzájemné porozumění jednotlivých kultur až po důvody ekonomické. Vedle jazyka anglického je v pohraničních oblastech důležitá znalost jazyka sousedů. Dnes je již běžné, že mnoho lidí žijících v pohraničí žije v jedné zemi a pracuje v zemi sousední. Výjimkou nejsou ani rodiny, kde každý z partnerů pochází z jiné země a jejich děti tak poznávají oba jazyky a obě kultury. Na českých školách především v pohraničních oblastech je velice rozšířená a populární výuka jazyka německého. Stejně tak je na německých školách v posledních dvaceti letech rozšířená a oblíbená výuka jazyka českého. Tento zájem o znalost jazyka sousedů neustále roste, a proto se s výukou češtiny můžeme v německém pohraničí setkat už i v mateřských školách. Dále pak na školách základních, gymnáziích a jiných středních i vysokých školách. Výjimkou nejsou ani kurzy češtiny pro dospělé.

Již šestým rokem učím na základní škole v Žitavě – Lessing Grundschule, kde se čeština od první třídy již řadu let vyučuje a je mezi dětmi velice oblíbená. Ve škole učím nejen obecné předměty jako je matematika, němčina a prvouka, ale i češtinu. Jedním z hlavních cílů výuky není však jen samotná výuka jazyka, ale především motivace dětí se češtinu učit. Je tedy na nás učitelích dětem nabídnout výuku zajímavou a zábavnou, neustále v nich probouzet a udržovat chuť jazyk poznávat a prohlubovat si jazykové znalosti.

1. Cíl a struktura práce

Výuka češtiny na základních školách v Sasku je zakotvena v tzv. „Lehrplan für die Grundschule“ (osnovy pro základní školy), vydaném saským ministerstvem školství a je přesně vymezena jako „Intensives Sprachenlernen- ein Angebot zum Fremdsprachenlernen in der Grundschule“.

1.1. Cíl práce

Cílem práce je popsat a z hlediska různých aspektů analyzovat problematiku výuky češtiny jako cizího jazyka na 1. stupni německé příhraniční základní školy v oblasti česko-polsko-německého trojmezí.

Tento cíl byl rozpracován do čtyř jednotlivých dílčích cílů, které se navzájem prolínají a doplňují:

- 1. Zjistit legislativní podmínky – přiřadit SERR**
- 2. Zjistit témata, organizační formy, metody a formy hodnocení častěji využívaná ve výuce češtiny jako cizího jazyka u německých žáků**
- 3. Zjistit, jaký pohled na výuku češtiny v pohraničí mají sami zúčastnění aktéři (učitelé, žáci)**
- 4. Uvést příklady možných uchopení témat ve výuce češtiny jako cizího jazyka**

1.2. Struktura práce

Práce je věnována tématu výuky češtiny jako cizího jazyka. Teoretická a praktická část práce jsou propojené a problematika je rozdělena na několik dílčích částí. Nejprve je nastíněno, za jakých podmínek a na kterých školách se čeština v Sasku vyučuje (viz kap. 2. *Výuka češtiny jako cizího jazyka v Sasku*) a jaké jsou organizační formy výuky. (viz kap. 3. *Organizace výuky češtiny jako cizího jazyka na školách v Sasku*) Další část je věnována metodám výuky cizího jazyka a obsahu výuky z hlediska výběru témat. (viz kap. 4. *Metody výuky cizího jazyka*) Dále se práce zabývá hodnocením češtiny jako cizího jazyka při výuce. Zde je zmíněn Společný evropský referenční rámec pro jazyky a jeho konkrétní aplikace v praxi na Lessing GS formou tzv. Lernpassu. (viz kap. 5. *Hodnocení češtiny jako cizího jazyka*) Významnou součástí práce je šetření-dotazník pro děti a učitele, který má za úkol zjistit, proč mají děti zájem se češtinu učit. (viz kap. 6. *Výsledky šetření motivace saských žáků učit se češtinu*) Poslední částí práce jsou konkrétní příklady výuky češtiny na základní škole při výuce na

Lessing GS. Zde je cílem nastínit, jakým způsobem může ovlivnit učitel u dětí zájem o češtinu, jaké k tomu má prostředky, které z nich jsou nejvhodnější a co děti nejvíce motivuje pro další učení. (viz kap. 7. *Příklady hodiny výuky češtiny na základní škole*)

2. Výuka češtiny jako cizího jazyka v Sasku

2.1. Obecné cíle výuky češtiny v saských školách

Tímto tématem se zabývalo a stále zabývá mnoho studentů ve svých pracích. Jednou z nich, je např. Mgr. Pavla Motlová a její diplomová práce s názvem *Specifika výuky češtiny jako cizího jazyka u žáků mladšího školního věku*. Motlová na základě průzkumu došla k dílčím závěrům, že cílem výuky cizího jazyka jsou kulturně-společenské faktory, jakými jsou například internacionalizace, společně se rozvíjející Evropa, vznik dopravních a informačních sítí a v neposlední řadě globalizace průmyslu. Na doporučení Rady Evropy by měla být ale chráněna a rozvíjena pluralita kultur a jazyků. Z toho vyplývá i koncept zahrnující mimo jiné rozvoj interkulturního chování dětí. Motlová dochází k závěrům, že právě pro realizaci interkulturního chování dětí je nutná ve školách nabídka výuky cizích jazyků. Důležitým podkladem pro rozvoj výuky cizích jazyků je Společný evropský referenční rámec pro jazyky jakožto vzorový model Společných referenčních úrovní pro cizí jazyky. Cílem výuky cizích jazyků je kompetence žáků v daném jazyce komunikovat. Řečové dovednosti (ústní projev, poslech s porozuměním, písemný projev a čtení s porozuměním) jsou rozvíjeny za užití různých jazykových a nejazykových prostředků. (Motlová, 2009)

Dle Motlové jsou dalším významným faktorem a motivací pro výuku češtiny jako cizího jazyka v Sasku také ekonomické důvody. Německé pohraniční regiony se potýkají s vysokou mírou nezaměstnanosti. Konkrétně v Libereckém kraji, vidí uplatnění především na trhu práce a s ním spojené vylepšení rodinné hospodářské situace. Dále dle závěrů Motlové lze využít češtinu v oblasti cestovního ruchu a zároveň je potřeba si uvědomit a nezapomínat na společenskou a kulturní oblast, přičemž právě kultura by měla stát na prvním místě. Její znalost vede k překonávání zábran a jeden z nejlepších způsobů, jak ji poznat, je prostřednictvím národního jazyka. (Motlová, 2009)

2.2. Rozložení škol s výukou češtiny v saských školách

Celkem je těchto škol v současné době v Sasku více než dvacet. Dokonce některé mateřské školy nabízejí dětem intenzivní kontakt s češtinou. Jedná se většinou o školky v bezprostřední blízkosti hranic, kam docházejí děti z obou států. Mezi rodiči je o dvoujazyčnost jejich dětí velký zájem. To, že děti mají pak následně možnost prohlubovat znalosti jazyka i nadále, je pak na rozhodnutí rodičů, neboť výuka češtiny jako „Intensives Sprachenlernen“ je dobrovolná. Stejně tak je tomu i u dětí staršího školního věku. Např. na gymnáziu v Žitavě mají děti možnost s češtinou pokračovat ve formě výuky 2. cizího jazyka.

Příklad škol v pohraničí, kde čeština v různých formách vyučuje či v posledních letech vyučovala:

- Diesterweg-Grundschule Pirna-Copitz
- Grundschule Pirna
- Julius Mißbach-Grundschule Neustadt
- Lessing-Grundschule Zittau
- Schkola Hartau
- Schkola Ebersbach

2.3. Zájem o češtinu jako cizí jazyk na německých školách

Problematika zájmu o výuku češtiny jako cizího jazyka je v Sasku důsledně sledována a na toto téma bylo provedeno několik průzkumů. Shrnutí a vyhodnocení zde představíme formou citace článku na základě rozhovoru redaktora Martina Trdly s Alenou Hrachovou (členkou předsednictva spolku Přátelé Česko-německého fóra mládeže) a s Martinem Ulbrichem (Publicista a lektor kurzů češtiny pro německy mluvící cizince). (Idnes, 2015)¹

Již přes dvacet základních, středních i vysokých škol nabízí v Sasku kurzy českého jazyka. Například gymnázium Friedricha Schillera v Pirně vyučuje český jazyk již od roku 1992. V Sasku navíc existuje i celá řada dvojjazyčných mateřských škol.

¹ Zdroj Idnes: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/mladi-nemci-se-chteji-ucit-cesky.A150529_083828_liberec-zpravy_tm.

Na otázku, jaká je motivace mladých Němců učit se jazyku Hrabala či Haška, Hrachová vysvětluje, že jde o jazyk souseda. Někdy je motivací zájem o českou kulturu, přičemž spousta mladých lidí je okouzlena například Prahou. Dalším významným faktorem dle Hrachové jsou jistě české kořeny prarodičů, kteří byli v roce 1945 z Čech odsunuti. Hrachová se domnívá, že se mladá generace našich sousedů již nezabývá kontroverzními otázkami odsunu, Sudet či konce druhé světové války, že toto téma je pro ně již vyřešené. Dnes je daleko více zajímaví témata jako je společná Evropa, ekologie a příhraniční spolupráce. A mladí lidé mají dle Hrachové rádi třeba i českou hudbu. V této souvislosti se publicista a lektor kurzů češtiny pro německy mluvící cizince Martin Ulbrich se domnívá, že pokud bude více Němců hovořit česky, může to zbořit určitou averzi mezi oběma národy, která je podle něj dnes už spíše na straně Čechů. (Idnes, 2015)²

² Zdroj Idnes: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/mladi-nemci-se-chteji-ucit-cesky.A150529_083828_liberec-zpravy_tm.

3. Organizace výuky češtiny jako cizího jazyka na školách v Sasku

3.1. Organizační formy výuky češtiny v Sasku

Na základních školách v Sasku (především v pohraničních oblastech) probíhá výuka češtiny v různých formách – dle možností jednotlivých škol a zájmu a počtu dětí. Zde čerpám především z vlastních praktických zkušeností, přičemž tato forma má teoretický podklad pevně daný saským ministerstvem školství. Vycházím především z tzv. Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport. Intensives Sprachenlernen-ein Angebot zum Fremdsprachlernen in der Grundschule, aktualisierte Fassung. Dresden, 22. November 2010.

V praxi má výuka češtiny zpravidla tyto formy:

- tzv. GTA (Ganztagsangebot)- odpolední kroužek
- součást pevného rozvrhu hodin – např. 1 hodina týdně v každém ročníku

Forma GTA je v rámci odpoledních kroužků při škole. Ve skupině je zpravidla cca 10 dětí. Hodinu vede mnohdy rodilý mluvčí, v mnohých případech i nerodilý, který se sám českému jazyku učil jako jazyku cizímu. Čeština jako součást pevného rozvrhu hodin probíhá tak, že jsou děti z jedné třídy zpravidla rozděleny do dvou skupin, přičemž probíhá výuka souběžně. Každou skupinu vede jeden učitel. Vše probíhá v dopoledních hodinách jako součást běžného rozvrhu hodin.

Specifickou a odlišnou formou výuky češtiny na saských školách je tzv. HU (Herkunftssprachunterricht). Jde zde v podstatě o zcela odlišný předmět. Na žádost rodičů je dětem umožněna výuka mateřského jazyka, v tomto případě češtiny. Výuka je realizována tak, že je hodina zaintegrována do rozvrhu a žák je vyjmut např. z hodiny matematiky a v tomto čase má HU. Hodiny HU jsou vedeny zásadně rodilým mluvčím. Tento koncept je také zanesen v učebních osnovách.

3.2. Podmínky pro výuku češtiny v saských školách

Nabídka „Intensives Sprachlernen“ je k dispozici na vybraných školách a to především v pohraničních oblastech.

Základní školy (Grundschule):

V 1. - 2. ročníku je to jedna hodina týdně a v 3. - 4. ročníku to mohou být tři až hodiny týdně.

Žáci se tedy vedle povinné angličtiny mají možnost dobrovolně učit i jinému cizímu jazyku. Jde zejména o výuku češtiny a polštiny, dále také francouzštiny a srbštiny. O účasti na výuce druhého cizího jazyka by se mělo rozhodovat s ohledem na celkové schopnosti dítěte, jeho osobnost a potřeby. Tato nabídka by měla rozvíjet především výkonnostně silné žáky. Důležitými cíli výuky cizích jazyků jsou:

- rozvoj především ústních komunikačních dovedností
- rozvoj základního poslechu s porozuměním
- rozvoj schopnosti globálního čtení
- rozvoj základní dovednosti psaní
- rozvoj schopnosti interkulturního chování
- rozvoj jazykového povědomí

Zodpovědnost za realizaci této jazykové nabídky nese ředitel školy společně s učiteli. (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2019)

Mateřské školy

Dokonce v mnoha mateřských školách v Sasku je dětem umožněn rozvoj vícejazyčnosti. Tato problematika je ve výše zmíněném dokumentu také nastíněna. V mateřských školách je cílem především dávat dětem odvahu při kontaktu s neznámým, v tomto případě s cizím jazykem. V praxi toto probíhá např. tak, že v mateřských školkách jsou vychovatelky např. českého původu, které s dětmi komunikují česky a učí je tak základní slovní zásobě. Většinou je dané školce i několik dětí, které vyrůstají ve dvojjazyčném prostředí – jeden z rodičů je Čech, druhý Němec a přejí si, aby i v mateřské školce byly u jejich rozvíjeny oba jazyky. (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2019)

Vzhledem k tomu, že pracuji v Žitavě na základní škole, mám možnost potkávat mnoho lidí, rodin, dětí, kteří tyto „problémy“ řeší a zpravidla chtějí, aby dítě mluvilo oběma jazyky, aby znalo obě kultury a mělo např. možnost studovat tam, kde si vybere.

Obecně lze říci, že výuka cizího jazyka jako „Intensives Sprachenlernen“ je v 1. a 2. třídě zaměřena na „pouhý“ kontakt s jazykem. Děti se učí jazyk poznávat především formou písniček a říkadel. Ve 3. a 4. třídě je toto rozšiřováno základní slovní zásobou a výuka je orientována na konkrétní témata a postupně i na jazykové jevy.

3.3.Spolupráce s partnerskými školami v Čechách

Důležitou součástí výuky českého jazyka je spolupráce s partnerskými školami v Čechách. Lessing GS spolupracuje již řadu let se základní školou v Hrádku n. N. Děti obou škol se cca 2x do roka navštěvují např. formou společných výletů. Jednou z posledních společných akcí bylo setkání na Kristýně – jezero u Hrádku n. N. Děti z obou škol zde strávily dopoledne různými hrami, plněním úkolů a povídáním, nechybělo pohoštění. Tato setkání děti baví a přicházejí tak do styku s „cizím“ jazykem. V těchto akcích spatřují jak učitelé, tak děti velký význam, neboť se děti jazyku učí v reálném prostředí a zábavnou formou. Zároveň poznávají kulturu sousední země, vytvářejí si nové přátelské vztahy a celkově tak stojí u zrodu budování česko-německých vztahů, které jsou důležité jak v oblasti ekonomické, ale i v oblasti kulturně-sociální. Děti se již v útlém věku seznámení s životem a zvyky sousední země, což je základem pro vytváření pevných mezinárodních vztahů.

V posledních dvou letech se ale díky všem možným covidovým opatřením tato spolupráce přerušila a nyní se budeme pokoušet vše postupně obnovovat a možná i více rozvíjet.

4. Metody výuky cizího jazyka

4.1. Rozdělení metod výuky cizích jazyků

Učení cizích jazyků má konkrétní specifické rysy. Jde zde o proces, při němž má žák, vedle svého mateřského jazyka, ovládnout další jazyk. Osvojování si cizího jazyka je spojeno také se získáváním obecných vědomostí o daném jazyce.

V popředí výuky dětí mladšího školního věku stojí hry, písničky a říkadla. Jejich pomocí se děti postupně učí základní slovní zásobě. Oblíbenou aktivitou pro děti je vytváření tematických plakátů, které jsou pak využívány jako podpůrný materiál v další výuce.

Tabulka 1: Rozdělení a charakteristika metod (Beneš, 1971)

metoda výuky	stručná charakteristika
metoda přímá	důraz na mluvený projev a správnou výslovnost
metoda smíšená	východiskem je čtení zajímavého textu
metoda audioorální a audiovizuální	zdokonalení metody přímé, žáci memorují, důraz kladen na výslovnost
metoda kognitivní	klade důraz na uvědomělé osvojování si jazyka
metoda zprostředkovací	učí se zejména nápodobou učitele, ale i stručným gramatickým výkladem a občasným překladem
metoda čtecí	hlavním cílem této metody je porozumění čtenému textu
metoda komunikativní	cílem je komunikativní znalost jazyka a schopnost vyjadřovat se plynule a přirozeně
metoda přirozená	při hodinách se mluví výhradně daným jazykem, hovoří se o běžných tématech z každodenního života
metoda gramaticko-překládací	klade hlavní důraz na vědomosti o jazyce, na dokonalé znalosti gramatiky

Poslední dvě zmíněné metody budou charakterizovány podrobněji, jelikož se z mého pohledu jedná právě o dvě pro vyučovací proces velmi typické přístupy, dalo by se však říci, že vzájemně antagonistické. Metoda přirozená je dle mého názoru a zkušeností z praxe, právě tou metodou, která je využívána na základní škole v současné době nejčastěji. Metoda gramaticko-překládací je naopak metodou využívanou hojně dříve, kdy vyučování probíhalo v tradičním pojetí. Dnes ji vnímáme jako metodu pro výuku na základní škole nevhodnou, avšak některé prvky je velmi vhodné zařadit jako součást metody přirozené.

Metoda přirozená

Děti mladšího školního věku mají velice dobrou schopnost napodobovat a učit se v situacích, a proto je tato metoda založená na pohledu, že člověk by se měl učit cizí jazyk stejně, jako se učí svůj mateřský jazyk, a to nejlépe v prostředí, kde se daným cizím jazykem mluví nebo pod vedením rodilého mluvčího. Při hodinách se mluví výhradně daným jazykem, hovoří se o běžných tématech z každodenního života. (Beneš, 1971)

Metoda gramaticko-překládací

Tato metoda klade hlavní důraz na vědomosti o jazyce, na dokonalé znalosti gramatiky. Žáci se při ní učí zejména z písemných materiálů. Při vyučování se používá mateřský jazyk. Slovní zásoba se učí většinou formou izolovaných slov a gramatika pomocí propracovaných pravidel, která byla demonstrována na jednotlivých překladových větách. (Beneš, 1971)

4.2. Specifika metodiky výuky u žáků mladšího školního věku

Zde bych se opět opřela o výše již zmíněnou práci Mgr. Pavly Motlové, která se specifiky metodiky výuky u žáků mladšího školního věku ve své práci zabývá podrobněji a ty nejdůležitější zásady pojmenovává a specifikuje následovně:

U žáků mladšího školního věku je třeba dodržovat při učení několik důležitých zásad. Mezi ně patří v první řadě zásada *aktivnosti*. Do učebního procesu musí být zapojeno maximum smyslů, a tím je dětem umožněno vnímání všemi smysly. Žák by neměl být pouhým posluchačem a pasivním pozorovatelem, ale aktivním činitelem. Se zásadou aktivnosti úzce souvisí motivace žáku. Děti jsou aktivní v případě, že je daná aktivita oslovuje a baví. (Motlová, 2009)

Další důležitou zásadou je *hra*. Děti mladšího školního věku jsou hravé a spontánní. Jsou ochotné bez zábran napodobovat. Této vlastnosti je potřeba maximálně využít, a to např. formou didaktické hry nebo zapojením situačních scének. Hra napomáhá učitelům žáky zaujmout, žákům zároveň učení ulehčuje. Hra je pro výuku cizích jazyků velmi důležitá, neboť v průběhu hry může dítě snadno navazovat kontakty s ostatními dětmi a vstupovat do různých společenských rolí. (Motlová, 2009)

Další zásadou je *názornost*. Tuto zásadu je nutno zdůraznit u žáků mladšího školního věku, u nichž ještě není plně rozvinuté abstraktní myšlení a představivost. Při výuce je tedy nutné využít například demonstrace- např. ukázky jednotlivých „živých“ předmětů. (Motlová, 2009)

U zásady *soustavnosti* jde zejména o cílené a systematické osvojování učiva. (Motlová, 2009)

Zásada *trvalosti* je založena na tom, že by učivo mělo být neustále opakováno a tím dochází k jeho upevňování, aby mohlo později tvořit pevný podklad pro další učivo. (Motlová, 2009)

Zásadu *spojení školy se životem* by měla vycházet z toho, že se učí jazyku pro praxi a žáci se zapojují do komunikačních situací. (Motlová, 2009)

Podstatnou roli sehrává v období mladšího školního věku také osobnost učitele. Pochvala učitelem a hodnocení výsledků dětí, které jim dává zpětnou vazbu. (Motlová, 2009)

4.3. Obsah výuky z hlediska výběru témat

Témata pro výuku češtiny pro 1.–4. ročník základní školy jsou zakotvena v osnovách pro základní školu vydaných saským ministerstvem školství, tzv. Lernplan für die Grundschule“. Níže uvedený seznam témat je tedy přejat z originálu Lernplan für die GS a volně přeložen do. V praxi je důležité, aby témata byla dětem blízká a vycházela z jejich života.

Tabulka 2: Übersicht über die Themen in den Klassenstufen 1 und 2 (Přehled témat pro 1. a 2. ročník ZŠ)

	Thema
1.	Meine Familie, meine Freunde und ich (Moje rodina, moji přátelé a já)
2.	Mein Körper, meine Kleidung und mein Befinden (Moje tělo, moje oblečení a můj stav)
3.	In der Schule (Ve škole)
4.	Haus- und Zootiere (Zvířata)
5.	Feste und Bräuche (Svátky a zvyky)
6.	Die Natur (Příroda)

Všechna témata pro 1. a 2. ročník vycházejí ze života, konkrétně ze života dětí dané věkové kategorie. Jedná se o věci a skutečnosti, kterými jsou děti (žáci) v tomto věku obklopeni a jsou jim blízké, např. rodina, škola, příroda, moje tělo. Obdobná témata nalezneme při výuce jiných cizích jazyků pro tuto věkovou kategorii. Pro češtinu je tzv. doprovodnou postavou známá pohádková postava Krtka. Mnoho pracovních materiálů vytvořených v posledních letech německými a českými kolegy je postaveno právě na postavě Krtka a jeho kamarádů.

Tabulka 3: Übersicht über die Lehrbereiche in den Klassenstufen 3 und 4 (Přehled oblastí pro 3. a 4. ročník ZŠ)

	Thema
Lernbereich 1.	Meine Familie, meine Freunde und ich (Moje rodina, moji přátelé a já)
Lernbereich 2.	Mein Körper, meine Kleidung und mein Befinden (Moje tělo, moje oblečení, můj zdravotní stav)
Lernbereich 3.	Zuhause (Doma)
Lernbereich 4.	In der Schule (Ve škole)
Lernbereich 5.	Haus- und Zootiere (Zvířata)
Lernbereich 6	Sport und Freizeit (Sport a volný čas)
Lernbereich 7	Beim Einkaufen (Nakupování)
Lernbereich 8	Feste und Bräuche (Svátky a zvyky)
Lernbereich 9	Unterwegs und auf Reisen (Na cestách, cestování)
Lernbereich10	Die Natur im Laufe des Jahre (Příroda v průběhu roku) Mein Portfolio (Moje portfolio)

Témata pro 3. a 4. ročník jsou podobná okruhům pro první a druhý ročník. Zásadní změnou je především prohlubování slovní zásoby. Dále se tematické okruhy rozšiřují např. o témata cestování, nakupování, roční období aj. Nedílnou součástí při výuce jsou české lidové písničky a říkanky, pomocí kterých se děti učí jak výslovnosti, tak novým pojmům. Záleží na učiteli, co vše do výuky zařadí a v jaké míře. Vždy je potřeba vzít v úvahu zájmy a vlohy dětí dané skupiny.

5. Hodnocení češtiny jako cizího jazyka

Hodnocení ve formě známek v tomto předmětu není vhodné, neboť se jedná o předmět volitelný. Žáci si stanovují sami své cíle pomocí portfolia. Tím si přebírají zodpovědnost sami na sebe v celém procesu učení.

Učitel žákům dává zpětnou vazbu formou popisu kompetenčních stupňů jednotlivých jazykových oblastí. Sami žáci si tak mohou stanovit své silné a slabé stránky a pak si vytvářet podklad pro následné zlepšování. Chce-li učitel dosáhnout, aby děti soustavně a s chutí v hodině pracovaly, je potřeba, aby zvolil nějakou formu hodnocení. Zde může učitelům při popisu pomoci tzv. Lernpass vytvořený učiteli pro účely naší školy (Lessing GS) i dokument Evropský referenční rámec pro jazyky, který jednotlivé úrovně popisuje.

5.1.Lernpass

Lernpass je „průkaz“, který jsme si s kolegy na Lessing GS vytvořili jako určitou formu zpětné vazby pro děti, která blíže specifikuje a popisuje danou úroveň znalosti jazyka u žáků, kteří se učí češtinu. Je na každém učiteli a žákovi, zdali se rozhodne Lernpass využívat. Pro každý ročník je Lernpass lehce odlišný. V první třídě se děti např. umí pozdravit, představit se, pojmenovat roční období, počítat do deseti, umí pojmenovat pět barev, dokáží vyjmenovat 6 druhů oblečení, 6 zvířat. Do Lernpassu pak sbírají od učitele za každou předvedenou dovednost razítka. Variantou je také, že si v Lernpassu děti své dovednosti označí- zaškrtnou.

Ve druhé třídě se pak dále Lernpass rozšiřuje o pojmenování šesti částí těla, vyjmenování oblíbených aktivit. Navyšuje se také číselná řada a počty pojmenovaných předmětů.

V dalších ročnících opět přibývá slovní zásoba a rozšiřují se tematické okruhy.

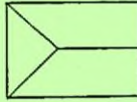
Děti si zároveň v horní části Lernpassu napíší své jméno a příjmení, vybarví českou vlajku a Ještěd. Poté se pokračuje v průběhu celého roku ve vyplňování Lernpassu.

Děti tato hravá metoda zpětné vazby baví a jsou tak motivovány učit se stále více slovíček a získávají tak další a hlubší zájem o češtinu. Lernpass je u dětí velice oblíbený, mají radost z každého pokroku, přesně vidí, co se mají naučit. Je to forma nejen hodnotící, ale i zpětné vazby pro děti samotné. Tempo si určují sami žáci a je na nich, kam až se v Lernpassu dostanou. Nejsou nuceni, ani trestáni např. špatnou známkou. Mohou si rozvrhnout, kdy si jednotlivá témata splní a do jaké míry. Po splnění Lernpassu může učitel např. udělit dítěti diplom. Pro děti je toto ocenění motivační a zajímavé. Tento diplom může dítě pak na konci roku dostat k vysvědčení společně s Lernpassem.

Mein Lernpass

Tschechisch – Čeština

Jméno:

Ich kann...		
begrüßen	Ahoj!	
mich vorstellen		
bis 5 zählen	1, 2, 3, 4, 5	
5 Farben benennen		
meine Familie vorstellen		
6 Schulsachen benennen		
bis 10 zählen	6, 7, 8, 9, 10	
6 Haustiere benennen		
Jahreszeiten benennen		
10 Farben benennen		
6 Kleidungsstücke benennen		
6 Farmtiere benennen		

Obrázek 1: Lernpass pro 1. třídu

„Lernpass“ může být pro žáky jedním z hlavních motivačních faktorů se jazyk učit. Tak jako je důležitá volba metody a formy výuky, je důležité děti motivovat i hodnocením. Žáci zpravidla chtějí vědět, zdali zadanou práci udělali dobře, popř. kde udělali chyby. Zároveň je velice důležité děti motivovat odměnou, což v tomto případě je vyplněný Lernpass a popř. i diplom.

5.2. Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Tento dokument vydala Rada Evropy. Jeho úkolem je definovat výuku cizích jazyků v rámci Evropské unie a charakterizovat jednotlivé úrovně, které jsou jednotné pro státy EU.

Tabulka 4: Charakteristika jednotlivých úrovní (Goethe Institut)³

Úroveň RR	Popis dovedností
A1	Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.
A2	Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/jí bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejích nejnaléhavějších potřeb.
B1	Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace (input) týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/jí osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.
C1	Rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů a rozpozná implicitní významy textů. Umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů. Umí jazyka užívat pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely. Umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata, čímž prokazuje ovládnutí kompozičních útvarů, spojovacích výrazů a prostředků koheze.
C2	Snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přednést polemiku a vysvětlení v logicky uspořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích.

U dětí na 1. stupni ZŠ lze většinou v této formě rozsahu výuky dosáhnout max. úrovně A1. Nejsou-li žáci známkováni, je příhodné, aby učitel zvolil jinou formu motivace. Toto je možné řešit např. výše zmíněným „Lernpassem“, který jsme si společně s kolegy vytvořili.

³ Zdroj Goethe Institut: <https://www.goethe.de/ins/cz/cs/spr/kon/stu.html>

6. Výsledky šetření motivace saských žáků učit se češtinu

Pro zjištění důvodu zájmu o výuku češtiny byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovaný rozhovor je forma částečně řízeného rozhovoru, pomocí návodu. Jde o metodu tzv. kvalitativního sociologického výzkumu, při které má tvůrce rozhovoru předem připravený návod, který ale nemusí přesně dodržovat a může během rozhovoru otázky klást v libovolném pořadí. Zároveň dotazovaný nemůže říkat co chce, ale je vedený tvůrcem rozhovoru. (Reichel, 2009)

Co motivuje učit se češtinu jako cizí jazyk děti mladšího školního věku? Otázku na tuto odpověď se pokusím shrnout představením a vyhodnocením následujícího dotazníku, který je založen právě na polostrukturovaném rozhovoru.

6.1. Představení otázek pro žáky

Následující otázky byly většinou pokládány dětem bezprostředně po hodině češtiny na Lessing GS v Žitavě jako jednotlivé volné dotazy pro účely zpětné vazby pro učitele formou polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor probíhal vždy těsně po vyučovací jednotce ve třídě a byla dotazována vždy celá skupina a její jednotlivci. Odpovědi byly zaznamenávány učitelem. Celkem bylo dotazováno cca 30 dětí, ve věku 8-10 let, jejichž mateřským jazykem nebyla čeština.

Jednotlivé otázky především zjišťují, zdali děti výuka češtiny ve škole baví a proč se češtinu chtějí učit. Zároveň je v dotazníku kladen důraz na motivaci dětí k učení češtiny.

Tabulka 5: Otázky polostrukturovaného rozhovoru pro žáky, které se učí češtinu jako cizí jazyk

Typ otázek	konkretizace	Předpokládaná odpověď žáků
Otázky zjišťovací ANO/NE	1. Baví tě hodiny češtiny?	ano
	2. Považuješ češtinu za obtížný jazyk?	ano
	3. Znáš ve škole kamarády, kteří mluví česky?	ano
	4. Jak často jezdíš do Čech? Kam?	jednou za měsíc rodiči za oběd do restaurace, na nákup
	5. Navštěvuješ někoho v Česku?	spíš ne
	6. Uměl/a jsi vždy česky říci vše, co jsi potřeboval/a?	ano
	7. Chceš se učit češtinu více, abys uměl/a ještě lépe?	ano
Otázka s výběrem	8. Co tě při hodinách češtiny nejvíce baví? - hry - pracovní listy	hry, písničky, videa

	- tvoření plakátů - dramatizace / scénky - čtení - psaní videa	
	9.Kde se ti znalost češtiny nejvíce hodila? - u příbuzných, např. prarodičů - u kamaráda - v restauraci - v obchodu, např. s potravinami, oblečením aj. - na kulturních akcích, v ZOO aj.	v restauraci, u kamaráda, u babičky

6.2. Vyhodnocení rozhovoru se žáky

Otázka č.1 Baví tě hodiny češtiny?

20 ze 30 dětí odpovědělo, že je čeština baví. Překvapivým jevem je, že i děti, které mají v hlavních předmětech, jako je němčina a matematika, horší hodnocení a nechut' se učit, odpovídaly velice často, že čeština je baví a „jde jim“.

Otázka č. 2 Považuješ češtinu za obtížný jazyk?

Většina dětí odpověděla, že čeština je lehká. Nicméně ve 3. a 4. třídách, kdy se děti začínají učit i drobné gramatické jevy, se objevuje i odpověď, že je čeština těžká.

Otázka č.3 náš ve škole kamarády, kteří mluví česky?

Všichni odpověděli „ano“.

Otázka č.4 Jak často jezdíš do Čech? Kam?

Většina dětí odpověděla, že do Čech jezdí občas s rodiči na nákup, výlet či do restaurace. Nejčastěji do Hrádku n. Nisou, na Kristýnu, do Liberce do ZOO, do Babylonu. Výjimečně se objeví v odpovědi nějaké vzdálenější místo.

Otázka č.5 Navštěvuješ někoho v Česku?

Většina odpověděla „Ano“. Téměř v každé třídě je min. 1-2 s českým původem a často právě tyto děti mají češtinu stále jako jazyk mateřský. Do německé školy chodí např. proto, že jeden z rodičů je Němec a rodina žije v Žitavě. Cca 2/30 odpoví, že jezdí do Čech např. navštěvovat prarodiče.

Otázka č. 6 Uměl jsi vždy česky říci vše, co jsi potřeboval/a?

Většina odpověděla „ne“ a doplnila, že chtěl ještě říci „to a to“, ale nevěděl/a, jak se to česky řekne.

Otázka č. 7 Chceš se učit češtinu více, abys uměl/a ještě lépe?

Téměř všichni dotazovaní odpověděli „ano“.

Otázka č. 8 Co tě při hodinách češtiny nejvíce baví?

25/30 dětí odpovědělo, že nejvíce je baví hry a písničky. Písničky jsou nejčastější odpovědí dětí prvních a druhých tříd. Oblíbené jsou písničky spojené s pantomimou či tancem.

Otázka č. 9 Kde se ti znalost češtiny nejvíce hodila?

Většina dotazovaných odpověděla, že při návštěvě restaurace a při nakupování v Čechách se jim znalost češtiny hodila.

6.3. Rozhovor s učiteli

Otázky pro učitele korespondovaly s otázkami pro žáky. Oslovila jsem 4 učitele-české kolegy češtiny na Lessing GS, kteří mají zkušenosti s výukou češtiny na škole. Dotazování probíhalo ústní formou a odpovědi jsem si zaznamenávala.

Tabulka 6: Otázky polostrukturovaného rozhovoru s učiteli, kteří učí češtinu jako cizí jazyk

Typ otázek	konkretizace	Předpokládaná odpověď učitelů
Otázky zjišťovací ANO/NE	1. Máte pocit, že čeština vaše žáky baví?	ano, většinou
	2. Vypráví Vám děti nějaké zkušenosti s češtinou z praxe? Jaké?	ano, převážně o nakupování a z restaurace
	3. Jste spokojeni s podpůrnými materiály, které máte ve škole k dispozici?	ano, materiálů máme dostatek
Otázky s výběrem odpovědí	4. Co Vaše žáky při hodinách češtiny nejvíce baví? - hry - pracovní listy - tvoření plakátů - dramatizace / scénky - čtení - psaní videa	hry a písničky
	5. Domníváte se, že by výuka češtiny měla nadále pokračovat ve stejném rozsahu? - ve stejném rozsahu	ve stejném rozsahu

	- ve větším rozsahu - v menším rozsahu	
	6. V čem spatřujete největší přínos výuky češtiny na vaší základní škole?	děti se učí jazyk svých kamarádů, popř. příbuzných

6.4. Vyhodnocení dotazníku pro učitele

Z odpovědí učitelů vyplývá v podstatě podobný závěr jako z odpovědí dětí.

Otázka č. 1 Máte pocit, že čeština vaše žáky baví?

4/4 odpověděli, že „ano“. Z odpovědí je jasné, že výuka češtiny děti baví a to zvláště v momentech, kdy je vyučována formou hry, tvořením plakátů, hraním rozhovorů a scének.

Otázka č. 2 Vypráví Vám děti nějaké zkušenosti s češtinou z praxe? Jaké?

4/4 odpověděli „ano“ a doplnili odpovědi, že děti často jezdí se svými rodiči na nákupy do nedalekého Liberce, popř. na výlety do turisticky zajímavých oblastí v blízkosti hranic, kde přijdou do styku s jazykem a reáliemi v mnoha formách, např. vidí české nápisy, platí českými penězi, umí odpovědět na pozdrav aj.

Otázka č. 3 Jste spokojeni s podpůrnými materiály, které máte ve škole k dispozici?

4/4 dotazovaných odpověděli téměř totožně „ano, spokojeni“, pro výuku češtiny je na Lessing GS používána speciální učebna. Vyrobí-li děti např. nějaké plakáty, jsou pak vystaveny v učebně a dají se využít jako výukový materiál. Je možné v učebně nechat trvale vystavené různé didaktické pomůcky, obrázky, předměty. V učebně jsou k dispozici k jednotlivým tématům jako např. Vánoce, Velikonoce, jídlo aj. různé předměty: pomlázka, plastové jídlo, kalendáře, vánoční dekorace, obrázky Krtka a jeho kamarádů, plyšové hračky atd. Učitelům výuku tyto předměty usnadňují a také dělají atraktivnější. Je zde také k dispozici také celá řada českých dětských knížek, ilustrovaných slovníků, map a stolních her.

Otázka č. 4 Co Vaše žáky při hodinách češtiny nejvíce baví?

4/4 dotazovaných: U dětí jsou oblíbená krátká výuková videa. Překvapivě děti rády čtou české texty, mají radost, když se jim test povede přečíst správně. Vůbec nejoblíbenější aktivitou jsou písničky či říkanky spojené s pohybem. Např. Hlava, ramena, kolena, palce – děti ukazují při říkance jednotlivé části těla na svém těle. Zpívání písniček je další nejoblíbenější aktivitou při výuce. Děti „bez přemýšlení“ opakuji texty písní. Tato forma výuky jazyka je přínosná především v oblasti fonetiky. Následným překladem textu písně se děti tak učí i slovní zásobě,

a to hravou nenásilnou formou. Velkou motivací je samotný fakt, že umí zazpívat českou písničku a následně se tím „pochlubit“ doma rodičům a mezi českými kamarády.

Otázka č. 5 Domníváte se, že by výuka češtiny měla nadále pokračovat ve stejném rozsahu?

4/4 dotazovaných odpověděli „ano“. Učitelé češtiny jsou buď rodilí mluvčí, nebo také i samotní němečtí učitelé, kteří absolvovali kurzy češtiny. V podstatě všichni dotazovaní učitelé výuku češtiny v této formě a rozsahu podporují a jsou pro její udržení.

Otázka č. 6 V čem spatřujete největší přínos výuky češtiny na vaší základní škole?

Největší přínos výuky češtiny učitelé spatřují v tom, že mnohé děti v pohraničních oblastech vyrůstají ve dvojjazyčných rodinách, nebo mají spolužáky či kamarády, kteří mají český původ. V takovém případě je čeština důležitým komunikačním nástrojem a také cestou, jak pochopit českou kulturu.

7. Příklady hodin výuky češtiny na základní škole

Volba správného tématu a správných metod je při práci s dětmi mladšího školního věku velice důležitá. Jednak je motivuje v danou chvíli pracovat, ale také je motivuje pro další učení. Pokud tedy chceme, aby děti se děti v tomto případě češtinu chtěly učit, musíme v nich udržovat neustálý zájem. Důležité je tedy, aby každá vyučovací jednotka měla svůj cíl, aby děti hodina zaujmula a bavila. Žák musí z hodiny odcházet se zážitkem a těší se tak na další hodinu. Pokud tohoto učitel dosáhne, je na dobré cestě dosáhnout svých učebních cílů.

V této kapitole budou prezentovány 3 ukázky konkrétních vyučovacích hodin pro představu, jak může probíhat výuka ve vybraných tématech. Budou zde představeny některé jednotlivé aktivity, které se mi při hodinách osvědčily. Patří mezi ně především učení spojené s pohybovými aktivitami, říkankami, hrami, tvorbou plakátů a jejich následné prezentace. Každá ukázka průběhu hodiny je zakončena závěrečnou reflexí, ve které budou zhodnoceny jednotlivé aktivity a metody.

7.1. Téma lidské tělo

Tabulka 7: Obecné údaje k vyučovací hodině Lidské tělo

Cíl hodiny	Umět pojmenovat jednotlivé části lidského těla
Téma hodiny	Části lidského těla
Ročník	2. ročník
Časová dotace	1 vyučovací hodina
Aktivity	Motivace – říkanka s ukazováním „Hlava, ramena, kolena, palce“ – popř. video
	Přiřazování částí těla k obrázku – práce v kruhu
	Hra na „Tichou poštu“ - práce v kruhu
	Práce s pracovním papírem - samostatná práce v lavicích
	Opakování říkanky s ukazováním všichni společně ve stoje v kruhu
Doporučené navazující činnosti	Opakování říkanky s ukazováním, prohloubení slovní zásoby o další části těla, v dalších hodinách např. naučit děti „Bolí mě hlava, bolí mě břicho...“

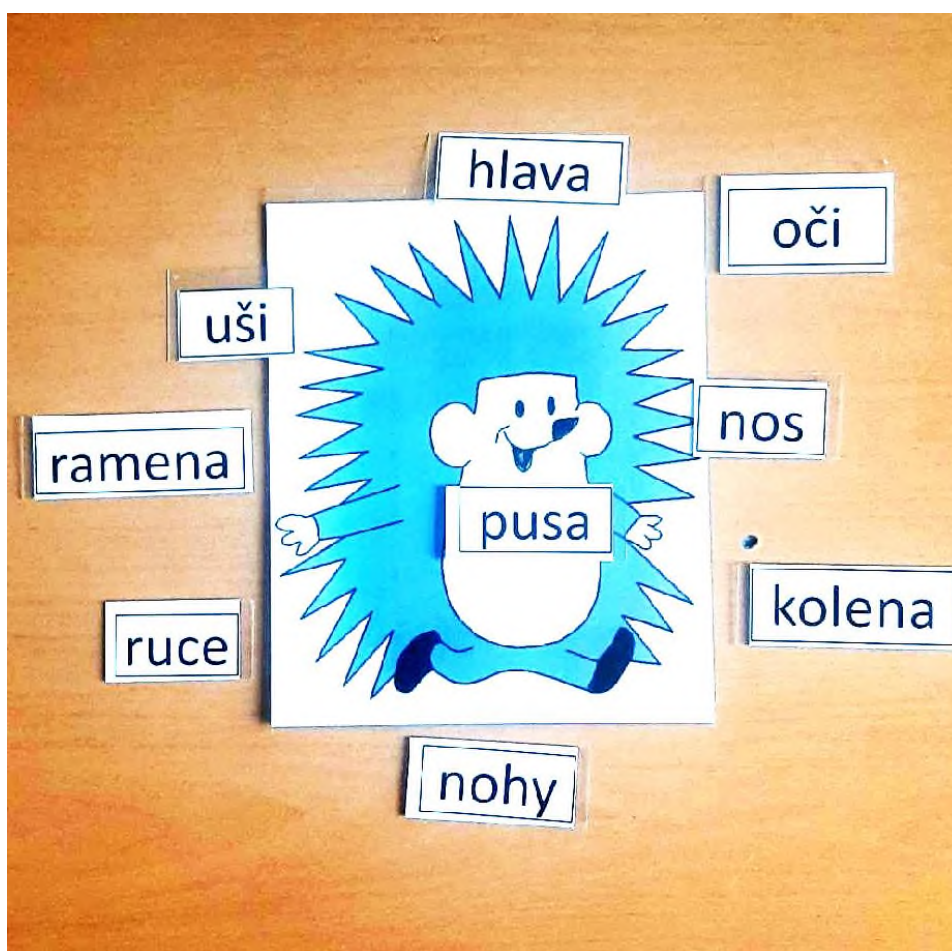
7.1.1. Motivační fáze

Říkanka „Hlava, ramena, kolena palce“ – Děti se postaví do kruhu a nejprve sledují učitele, který říká říkanku Hlava, ramena, kolena, palce a zároveň přitom ukazuje na jednotlivé části svého těla. Děti toto znají i z němčiny či angličtiny a tak rychle pochopí, že se jedná o části těla a snaží se napodobovat a opakovat. Okamžitě jsou tedy tzv. ve hře a motivovaní. Učitel

opakuje aktivitu s dětmi tolikrát, dokud se všechny děti nepřidají. Poté znovu a pomalu pojmenovává jednotlivé části těla a ukazuje na sobě.

7.1.2. Aktivita přiřazování

Učitel uprostřed kruhu na zem položí obrázek lidského těla (zvířete, např. ježka) a děti si jednotlivé části těla zkouší pojmenovat. K obrázku se děti snaží přiřadit kartičky s jednotlivými názvy částí těla: hlava, oči, uši, pusa, nos, kolena, palce, ramena, popř. nohy, prsty, ruce, záda.

Obrázek 2: Ukázka didaktického materiálu k tématu Lidské tělo

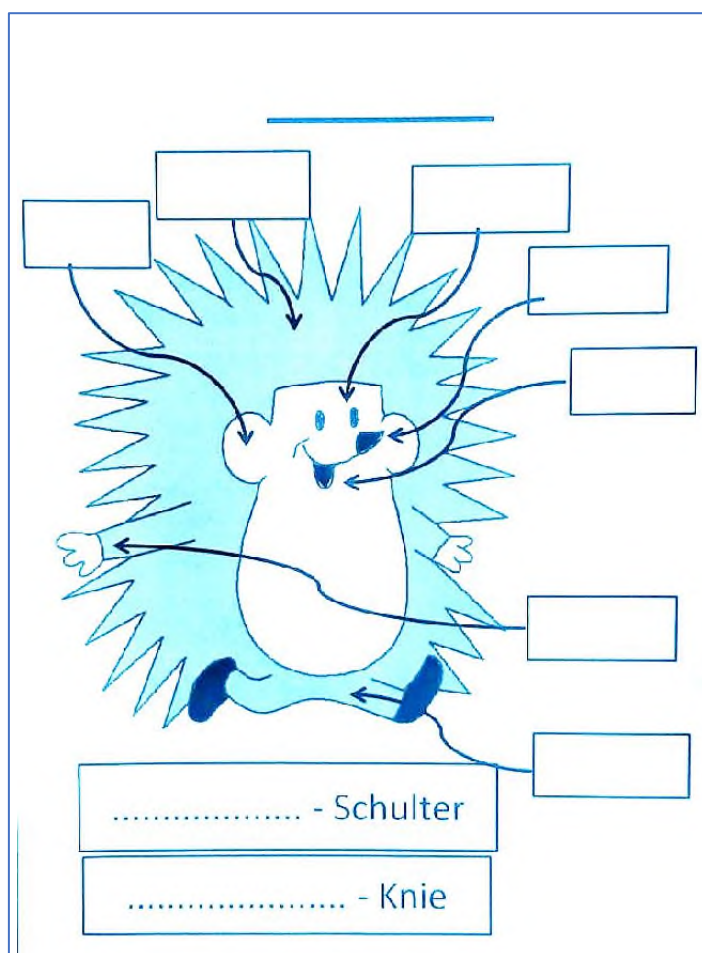
7.1.3. Aktivita tichá pošta

Nyní děti sedí stále v kruhu na zemi, jedno z dětí si vybere jednu část těla a pošeptá ji dítěti sedícímu vedle sebe. Takto slovo projde kolem dokola a poslední dítě má za úkol slovo říci nahlas a ukázat obrázek. Tímto způsobem se děti střídají.

7.1.4. Práce s pracovním listem

Děti jdou zpět do lavic a dostanou od učitele pracovní papír, který je stejný jako obrázek na zemi v kruhu a dopisují (opisují z tabule) jednotlivé části těla.

Nakonec si děti v lavicích stoupnou a společně ještě několikrát říkají říkanku Hlava ramena, kole, palce a ukazují jednotlivé části těla. Toto se opakuje a zrychluje se tempo.

Obrázek 3: Ukázka pracovního listu k tématu Lidské tělo

7.1.5. Reflexe

Téma lidské tělo obecně děti zajímá a baví. Říkanka s pohybem a ukazováním jednotlivých částí těla je aktivuje a motivuje k další činnosti. Žáci po hodině nemají problém říkanku zopakovat a jednotlivé části těla na sobě ukázat. Jednotlivě a v jiném pořadí však mají některé děti problém některé části pojmenovat. Postavu Ježka - kamaráda známe postavy Krtka- děti již důvěrně znají z předchozích hodin, proto je obrázek okamžitě zaujme. Možné je doplnit i o plyšovou hračku Ježka, kterou může učitel nechat kolovat, a děti ukazují části těla na plyšové hračce. Toto se osvědčilo především u dětí, které zpočátku nejeví velký zájem o dění v hodině. Plyšové zvíře tak sloužilo jako doplňující motivační prvek.

Důležité je pak si jednotlivé části těla uvědomit a ukázat na vlastním těle. Tato aktivita ukazování na vlastním těle a k tomu pohyb je u dětí velice oblíbená. Poté je dobrá zvolit aktivitu klidnější, což v tomto případě byla Tichá pošta. Děti se během této aktivity zklidní, zopakují jednotlivá slovíčka a připraví se tím na další fázi hodiny, ve které pracují již samostatně s pracovním papírem. Pokud takto během hodiny vystřídáme jednotlivé aktivity, docílíme toho, že děti neztratí pozornost a celou vyučovací jednotku dávají pozor.

Tyto aktivity využívám téměř v každé hodině češtiny. Děti aktivity již znají a obměňují se jen tématy. Hra Tichá pošta je vždy výbornou aktivitou na zklidnění a následné další soustředění např. na psaní. Další velkou výhodou této aktivity je neustále opakování jednotlivých slovíček. Žák, který je na řadě, se v podstatě vždy zeptá učitele, jak se jednotlivé části jmenují. Učitel tak výrazy neustále několikrát opakuje a děti se je snaží zapamatovat. S výslovností jednotlivých slovíček děti problém nemají, zpravidla opakují vše tak, jak slyší a většinou opakují vše bez ostychu a rády si řeknou o opětovné zopakování.

7.2. Téma oblečení

Tabulka 8: Obecné údaje k vyučovací hodině Lidské tělo

Cíl hodiny	Vytvořit plakát k tématu oblečení
Téma hodiny	Oblečení
Ročník	3. ročník
Časová dotace	3 vyučovací hodiny
Aktivity	Motivace – ukázka plakátu vytvořeného učitele
	Zopakování jednotlivých kusů oblečení formou ukazování obrázku
	Rozdělení do skupin – děti si můžou vybrat, s kým chtějí pracovat ve skupině (4 děti ve skupině)
	Vystřihování obrázku, návrh plakátu, vytvoření plakátu – práce ve skupině

7.2.2. Opakování slovní zásoby k tématu oblečení

Nejprve učitel s dětmi zopakuje jednotlivé části oblečení, které se učily v předchozích hodinách. Používá k tomu obrázky ze své kartotéky obrázků, nebo z učebnice. Následující obrázek je z učebnice Kačenka, strana 33.

Obrázek 5: Oblečení (Kačenka, 2020, str.33)

7.2.3. Samotná tvorba plakátu

Děti ve skupině společně stříhají, lepí, popisují obrázky. Učitel pomáhá např. se psaním jednotlivých slov na tabuli.

7.2.4. Prezentace

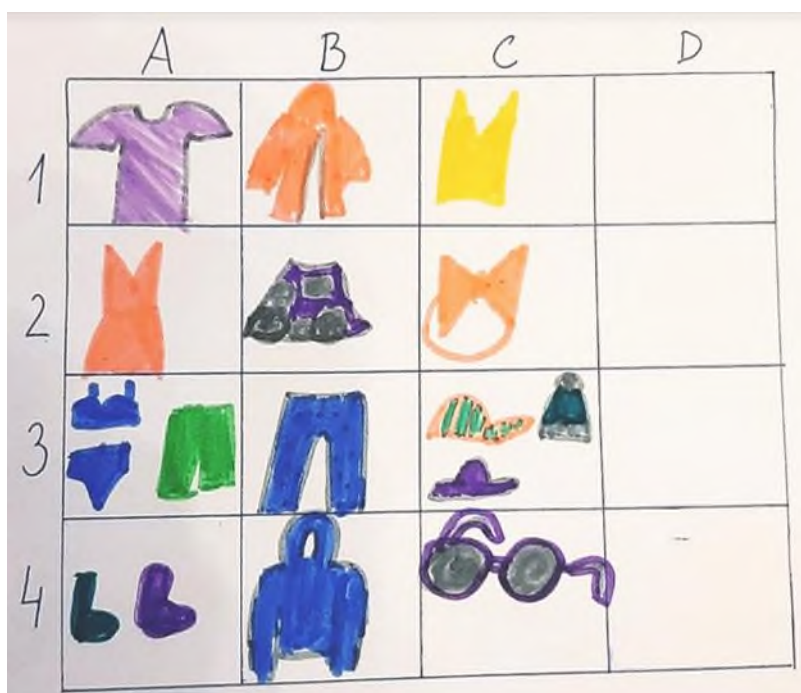
V další hodině pak jednotlivé skupiny prezentují své plakáty a navzájem si můžou plakáty ohodnotit.

7.2.5. Reflexe

Téma oblečení dětí zajímá a baví. Již několikrát jsem vyzkoušela tvorbu plakátu na různá témata. A na tématu oblečení se mi obzvláště osvědčilo. Děti si donesou různé časopisy a obrázky s oblečením. Práce ve skupině je vždy baví a mohou si tak navzájem pomoci pojmenovávat jednotlivé části oblečení. Děti mají možnost být kreativní a spolupracovat. Je také zajímavé pozorovat, jak si rozdělí děti ve skupině práci. Někdo stříhá, jiný lepí a další žák píše. Výsledkem je pak společný plakát a děti se učí nejen pojmenovávat oblečení, ale zároveň také pracovat ve skupině a nést zodpovědnost za svůj díl práce pro skupinu. V neposlední mají pěkně vyzdobenou třídu a mohou si tak i neustále pojmy z plakátů opakovat a upevňovat.

7.3. Oblečení – upevňování slovní zásoby

Další hodinu pak může probíhat např. kontrolní či procvičovací cvičení formou tabulkového diktátu-viz tabulka níže. Učitel diktuje vždy pole a říká, co do něho mají děti namalovat, například: A1 tričko, B3 kalhoty, atd.

Obrázek 6: Příklad tabulky pro opakování slovní zásoby tématu Oblečení

Děti si hravou formou opakují naučená slovíčka. Tato aktivita je možná i u dětí prvních tříd, které ještě neumí psát. Jejich úkolem je kreslit jednoduché obrázky. Tato aktivita je u dětí velice oblíbená.

8. Závěrečné shrnutí

Cílem práce bylo popsat a z hlediska různých aspektů analyzovat problematiku výuky češtiny jako cizího jazyka na 1. stupni německé příhraniční základní školy v oblasti česko-polsko-německého trojmezí. Tento cíl byl rozpracován do čtyř jednotlivých dílčích cílů, které se navzájem prolínají a doplňují.

8.1. Splnění cílů a dílčích cílů

Dílčí cíl 1: Zjistit legislativní podmínky – přiřadit SERR

V práci byly nastíněny legislativní podmínky pro výuku češtiny v Sasku a zjištěny možné organizační formy výuky v saských školách. Toto bylo doplněno o seznam příkladu základních škol, kde se v Sasku čeština vyučuje a obsah výuky z hlediska výběru témat v jednotlivých ročnících.

Dílčí cíl 2: Zjistit témata, organizační formy, metody a formy hodnocení častěji využívaná ve výuce češtiny jako cizího jazyka u německých žáků

Dále se práce věnovala formám hodnocení, a to s ohledem na Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Zde byl prezentován tzv. „Lernpass“ a jeho přínos ve výuce češtiny. Souběžně byla nastíněna spolupráce s partnerskými školami v německém příhraničí a v neposlední řadě také metody výuky cizího jazyka a specifika metodiky výuky u žáků mladšího školního věku.

Dílčí cíl 3: Zjistit, jaký pohled na výuku češtiny v pohraničí mají sami zúčastnění aktéři (učitelé, žáci)

Významnou částí práce bylo šetření motivace saských žáků učit se češtinu. Zde byly vyhodnoceny polostrukturované rozhovory se žáky a učiteli češtiny, jejichž odpovědi byly zaznamenány a zpracovány.

Dílčí cíl 4: Uvést příklady možných uchopení témat ve výuce češtiny jako cizího jazyka

Protože právě učitel hraje klíčovou roli v motivaci žáků učit se češtinu, byla práce doplněna o příklady hodin češtiny na základní škole. Byly vybrány příklady hodin, na kterých bylo možné ukázat aktivity, které se v hodinách nejvíce osvědčily a osvědčují a podporují motivaci dětí učit se češtinu. Příklady hodin byly doplněny o reflexe a doporučení pro další výuku.

8.2.Reflexe informací, diskuze, náměty do praxe

Závěrem lze tvrdit, že výuka češtiny jako cizího jazyka je v současné době na mnoha saských školách již běžnou součástí výuky. Děti mají výuku češtině rády. Baví je především české písničky, hry, při kterých se učí nová slovíčka, rády tvoří a prezentují plakáty. Znalosti pak využijí i v běžném životě a nejen ve školním prostředí. V tomto procesu hraje klíčovou roli právě učitel češtiny, jehož úkolem není jen češtinu učit, ale motivovat děti pro další učení a probouzet zájem o češtinu. Z vlastní praxe mohu tvrdit, že největším úkolem učitele češtiny je udělat každou vyučovací jednotku zábavnou a zároveň cílenou na dané téma. Žák musí z hodiny odcházet nadšený a vždy si musí odnášet něco nového, což může být např. písnička nebo slovní zásoba k danému tématu. Pro děti je důležité také vědět, proč se danou věc učí, a to je podpořeno např. různými projekty s partnerskými školami v Česku. Pro mnoho dětí žijících v Sasku je vzhledem k jejich českému původu a různým jiným vazbám na Čechy, jsou čeština a česká kultura běžnou součástí jejich životů. Jak bylo v práci zmíněno, mnoho dětí vyrůstá např. ve dvoujazyčném prostředí. Saské osnovy jsou postaveny tak, aby děti měly možnost se češtině učit nejen na základní škole, ale mají-li děti zájem ve výuce českého jazyka pokračovat, mohou tak učinit např. na gymnáziu v Žitavě na Christian Weise Gymnasium nebo na jiných školách, které češtinu nabízí jako druhý cizí jazyk. Témata, která jsou zakotvena v učebním plánu vychází ze života dětí a v dnešní době existuje také řada učebnic a jiného podpůrného materiálu, který lze pro výuku využít.

Závěr

Při psaní práce jsem si uvědomila, jak důležitá a významná je role učitele v celém procesu učení dětí. A to hlavně u dětí mladšího školního věku, kde má učitel mnoho různých možností, jak dětskou pozornost udržet a podpořit. Z vlastní zkušenosti si dovoluji tvrdit, že v případě výuky češtiny na základní škole je např. velkou výhodou to, že předmět není známkován. Učitel je tak v podstatě nucen k tomu, aby dětem zprostředkoval učivo takovou formou, aby děti hodiny bavily a těšily se na další. Zároveň je potřeba podněcovat zájem dětí, což v tomto případě může být např. forma Lernpassu, kontakt s reálným prostředím, kde se jazykem mluví. Podmínky pro výuku češtiny v Sasku jsou pevně zakotveny i legislativně, což je základem pro její udržení a další rozvoj. Dovolím si říci, že v této souvislosti je pro saské školství zásadní také podíl rodilých mluvčích a asistentů, kteří se výuce češtiny věnují.

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

COUNCIL FOR CULTURAL CO-OPERATION. Společný evropský referenční rámec pro jazyky: Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. Přeložila Jaroslava IVANOVÁ a kol. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0404-4.

BENEŠ, Eduard, et al. Metodika cizích jazyků. 1. vyd. Praha: SPN, 1971. 268 s. Učebnice pro vysoké školy.

GJUROVÁ, Naděžda. Čeština jako cizí jazyk pro začínající školáky: metodika pro učitele. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-837-1.

HRDLIČKA, Milan. Kapitoly o češtině jako jazyku nematěřském. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4285-7.

HRONOVÁ, Karla. Čeština jako cizí jazyk: Vstupní kurs a základní gramatika. Praha: Didaktika, 2009. ISBN 978-80-254-5194-6.

MOTLOVÁ, Pavla. Specifika výuky češtiny jako cizího jazyka u žáků mladšího školního věku. TUL, PF. Liberec: 2009. Diplomová práce: 08 – FP – KČL – 028

REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6

Učebnice

Kolektiv autorů. Kachnička - Čeština pro 3. a 4. třídu: Landesamt für Schule und Bildung. Freistaat Sachsen, 2020. 2.vydání

ŠKODOVÁ, Svatava. Domino : Český jazyk pro malé cizince 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 3 sv.

ŠKODOVÁ, Svatava. Domino : český jazyk pro malé cizince 2. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 3 sv.

Dokumenty

Lehrplan Grundschule. Intensives Sprachenlernen Französisch Polnisch Tschechisch 2004/2010/2019. Die überarbeiteten Lehrpläne für die Grundschule treten am 1. August 2019 in Kraft.

Sächsisches Staatsministerium Für Kultus und Sport. Intensives Sprachenlernen-Ein Angebot Zum Fremdsprachlernen In der Grundschule, Aktualisierte Fassung. Dresden, 22. November 2010

Tschechisch an Bayerischen und Sächsischen Schulen: Dokumentation der Tagung vom 22. Februar 2008, Universität Regensburg.

Internetové zdroje:

Redaktor Trdla Martin. Čím dál více dětí i dospělých v německém pohraničí se chce učit česky. Ze dne 29. května 2015 8:39. Idnes. [vid. 20. 06. 2022]. Available at:
< https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/mladi-nemci-se-chteji-ucit-cesky.A150529_083828_liberec-zpravy_tm

Úrovně A1-C2. Kurzy a zkoušky němčiny. Goethe Institut. [vid. 20. 06. 2022]. Available at:
<<https://www.goethe.de/ins/cz/cs/spr/kon/stu.html>

Přílohy

Učebnice češtiny Kachnička, vrchní strana

Mein Lernpass
Tschechisch - Čeština
Jméno: ANTON...2B...

Ich kann...			
begrüßen	Ahoj!	✓	✓
mich vorstellen		✓	✓
bis 5 zählen	1, 2, 3, 4, 5	✓	✓
5 Farben benennen		✓	✓
meine Familie vorstellen		✓	✓
6 Schulsachen benennen		✓	✓
bis 10 zählen	6, 7, 8, 9, 10	✓	✓
6 Haustiere benennen		✓	✓
Jahreszeiten benennen		✓	✓
10 Farben benennen		✓	✓
6 Kleidungsstücke benennen		✓	✓
6 Farmtiere benennen		✓	✓

Super! Pochvála! *Tat*

Ukázka vyplněného Lernpassu